

ה י ס ט ו ר י ה

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
עליך לענות על חמש שאלות, כמפורט להלן.
מן השאלות שבחרת לענות עליהן, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול מקור:
שאלת מקור אחת מפרק ראשון או שני, ושאלת מקור אחת מפרק שלישי או רביעי.
פרק ראשון	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שני	—	(15×2)	—	30 נקודות
פרק שלישי	—	(25×1)	—	25 נקודות
פרק רביעי	—	(25×1)	—	<u>25 נקודות</u>
סה"כ	—			100 נקודות
- שים לב:** תלמידים שאושר להם מבחן מותאם יענו על ארבע שאלות: על שאלה אחת מפרק ראשון, על שתי שאלות מפרק שני ועל שאלה אחת מפרק שלישי או מפרק רביעי.
אין חובה לבחור בשאלה שיש בה מקור.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. המלצה לחלוקת זמן: פרק ראשון — כ־20 דקות; פרק שני — כ־40 דקות;
פרק שלישי ופרק רביעי — כ־30 דקות לכל פרק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

שים לב: הבחינה מתחילה בעמוד 3.

שים לב! מן השאלות שתענה עליהן, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול קטע מקור: שאלת מקור אחת מפרק ראשון או שני, ושאלת מקור אחת מפרק שלישי או רביעי.

פרק ראשון (20 נקודות)

בפרק זה ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת:

בית שני (שאלות 1-3)

או

ערים וקהילות בימי הביניים: בגדד (שאלות 4-6) או **פראג** (שאלות 7-9)

ממדינת מקדש לעם הספר — בית שני (20 נקודות)

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 1-3.

1. **מקור** — הורדוס — "מלך חסות"

עיין בנספח א — מפת מפעלי הבנייה והפיתוח של הורדוס בתחומי ממלכתו, וענה על הסעיפים א-ב שאחריו.

א. הסבר על **פי מה שלמדת**, מדוע שאף הורדוס לחזק את תמיכת הרומאים בשלטונו.

הבא שתי דוגמאות מן **המפה** לפעולות שנועדו לחזק תמיכה זו. (12 נקודות)

ב. הסבר על **פי מה שלמדת**, מדוע שאף הורדוס לחזק את תמיכת היהודים בשלטונו.

הבא דוגמה אחת מן **המפה** לפעולה שסייעה לחזק תמיכה זו. (8 נקודות)

2. **ציוני דרך במדינה החשמונאית**

א. הצג שניים מן השינויים שחלו במעמד של המנהיגים החשמונאים, והסבר כיצד התרחש

אחד מן השינויים שהצגת. (12 נקודות)

ב. מהו השינוי הדמוגרפי שחל בתקופת שלטונם של המנהיגים החשמונאים, ומהי הסיבה

לשינוי זה? (8 נקודות)

3. **תוצאות "המרד הגדול"**

א. הסבר את המשבר הדתי שנוצר בחברה היהודית בעקבות חורבן בית המקדש. (8 נקודות)

ב. הסבר כיצד ניסו חכמי יבנה להתמודד עם המשבר הדתי. בסס את תשובתך על שתי

דוגמאות. (12 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

ערים וקהילות בימי הביניים (20 נקודות)

ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת: בגדד או פראג.

עיר מדגימה — בגדד

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 4-6.

4. מקור — ייסודן של ערים בימי הביניים

א. עיין בנספח ב — מפת ערים באירופה בימי הביניים.

הסבר שניים מן הגורמים שסייעו לייסודן של ערים חדשות ולחזוקן של ערים קיימות

באירופה הנוצרית בימי הביניים: גורם אחד שבא לידי ביטוי במפה, וגורם אחד על פי מה שלמדת. (10 נקודות)

ב. הסבר מה היו הגורמים שסייעו לייסודן של ערים חדשות ולחזוקן של ערים קיימות

באימפריה המוסלמית בימי הביניים. (10 נקודות)

5. מעמדות בעיר המוסלמית

א. ליהודים בח'ליפות המוסלמית היה מעמד משפטי של "בני חסות". הסבר יתרון אחד

וחיסרון אחד של מעמד משפטי זה ליהודים. (10 נקודות)

ב. הצג שתי זכויות של העבדים בעיר המוסלמית, ושתי הגבלות שחלו עליהם. (10 נקודות)

6. בגדד — מרכז הח'ליפות המוסלמית

א. הסבר שני גורמים להתפתחות בגדד למרכז תרבות בח'ליפות המוסלמית במאות

התשיעית והעשירית, והצג שתי דוגמאות המעידות על מרכזיות זו. (10 נקודות)

ב. הסבר שני גורמים שסייעו לבגדד להיות מרכז יהודי חשוב במאה העשירית, והצג שתי

דוגמאות למרכזיות זו. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

עיר מדגימה — פראג

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 7-9.

7. מקור — ייסודן של ערים בימי הביניים

א. עיין בנספח ב — מפת ערים באירופה בימי הביניים.

הסבר שניים מן הגורמים שסייעו לייסודן של ערים חדשות ולחזוקן של ערים קיימות

באירופה הנוצרית בימי הביניים: גורם אחד שבא לידי ביטוי **במפה**, וגורם אחד **על פי מה שלמדת**. (10 נקודות)

ב. הסבר מה היו הגורמים שסייעו לייסודן של ערים חדשות ולחזוקן של ערים קיימות

באימפריה המוסלמית בימי הביניים. (10 נקודות)

8. התפתחות העיר פראג

א. הסבר שני גורמים שערכו את ההתפתחות של העיר פראג עד סוף המאה ה־16. (10 נקודות)

ב. הצג שני ביטויים למרכזיותה של פראג בתחום המדיני, ושני ביטויים למרכזיותה בתחום החינוכי־תרבותי במאה ה־16. (10 נקודות)

9. הקהילה היהודית בפראג

א. הסבר אחת מן הבעיות החברתיות־כלכליות של הקהילה היהודית בפראג במאה ה־16, והצג דרך התמודדות אחת עם הבעיה שהסברת. (10 נקודות)

ב. הצג בעיה אחת שהמהר"ל מפראג התמודד עמה, והסבר את הפתרון שהציע לבעיה זו. (10 נקודות)

פרק שני – לאומיות וציונות (30 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-13 (לכל שאלה – 15 נקודות).

10. מקור – תנועות לאומיות באירופה והתנועה הציונית

- א. לפניך מכתב שכתבו בשנת 1899 חברי אגודת בני-ציון בפורט סעיד שבמצרים אל ההסתדרות הציונית באירופה. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

באנו להודיע לכם כי שמענו מהאספה אשר עשיתם בעיר בזל, וגם הוגד לנו על הרעיון אשר החלטתם להוציא לפועל. ויתעורר גם בלבנו רגש חזק להתאגד אתכם יחד. אך לא ידענו למי לכתוב לכן איחרנו עד כה. לאחרונה הביאו לנו מסמכים כתובים בלשון אוסטריה ובתוכם מצאנו דף אחד בעברית – שפתנו הקדושה. כאשר קראנו אותו התגבר הרגש בקרבנו ועשינו אספה והתחברו לנו עוד אנשים. אנחנו מבקשים שתשלחו לנו את ספרי הקונגרס [הציוני] של השנה הראשונה והשנייה וכל התנאים בלשון עברית ובלשון איספאנייה [ספרדית], כי הלשון הנהוגה פה לשון איספאנייה וגם לשון עברית, כי לשון אוסטריה אין לנו יודעים. עומדים ומצפים לתשובתכם.

(מעובד על פי תולדות התנועה הציונית במצרים תיק ב', מסמך 5, בתוך: ש' קולת, **הרעיון הציוני והקמת מדינת ישראל**, מעלות, תשמ"ה, עמ' 95)

הסבר שני גורמים שעיקבו את פעילות התנועה הציונית ובאים לידי ביטוי במכתב, והצג גורם אחד שקידם את פעילות התנועה הציונית ובא לידי ביטוי במכתב.

(9 נקודות)

- ב. הצג שני גורמים שעיקבו את המאבק של התנועה הלאומית באחת מן הארצות האלה:

יוון, פולין, איטליה, גרמניה. (6 נקודות)

11. תכנית בזל ותכנית אוגנדה

- א. הצג את תכנית בזל (מטרה ואמצעים) והסבר את חשיבותה לתנועה הציונית.

(8 נקודות)

- ב. מהי תכנית אוגנדה? הסבר מדוע הרצל תמך בתכנית זו. (7 נקודות)

12. התפתחות התנועות הלאומיות

- א.** הסבר שני גורמים שסייעו למימוש יעדי המאבק של התנועה הלאומית באחת מן הארצות האלה: יוון, פולין, איטליה, גרמניה. (7 נקודות)
- ב.** הצג את התוכן של הצהרת בלפור, והסבר כיצד היא סייעה לקדם את המטרה של התנועה הלאומית היהודית. (8 נקודות)

13. מאבק התנועות הלאומיות באירופה ופעילותה של ניל"י

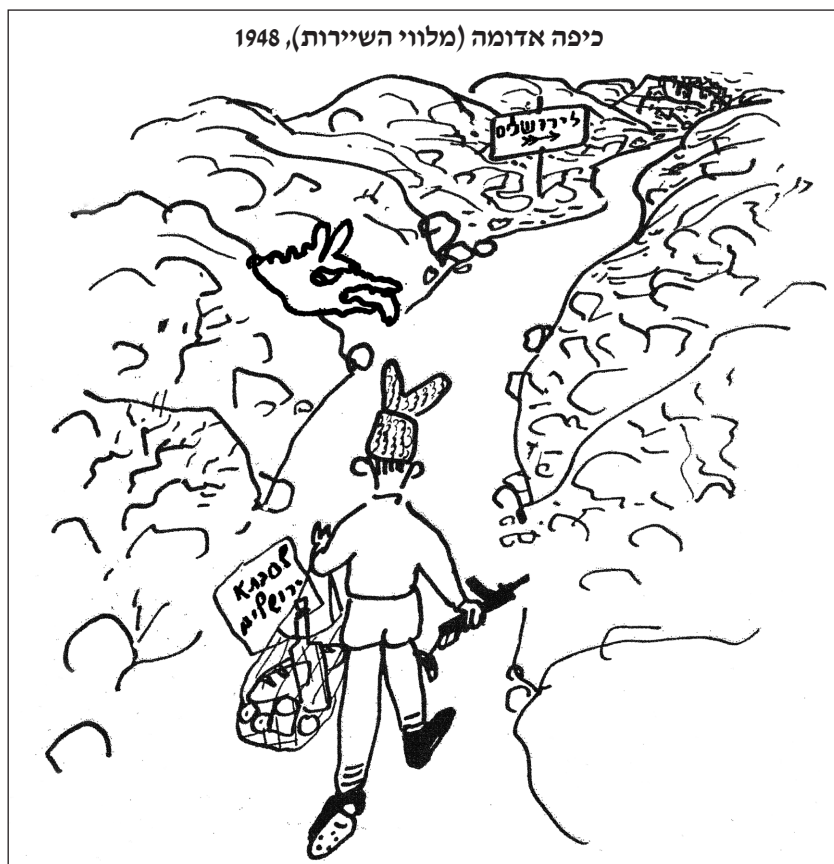
- א.** בחר בתנועה לאומית שפעלה באחת מן הארצות האלה: יוון, פולין, איטליה, גרמניה. תאר את **שלב המאבק** בהתפתחות תנועה זו. (7 נקודות)
- ב.** הסבר את המטרה של ניל"י בפעילות שלה נגד השלטון העותמאני, והצג את דרכי הפעולה שלה. (8 נקודות)

פרק שלישי — המאבק על הקמת מדינת ישראל (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-16.

14. מקור — מלחמת העצמאות

א. לפניך קריקטורה של אריה נבון מ-1948. עיין בה וענה על השאלה שאחריה.

(מתוך: ש' שבא [עורך], בקו ובכתב — אריה נבון, עם עובד, 1996, עמ' 128)

הסבר כיצד אחד מן הקשיים של היישוב היהודי בשלב הראשון של מלחמת העצמאות

(30 בנובמבר 1947 - 14 במאי 1948) בא לידי ביטוי בקריקטורה. (12 נקודות)

ב. למרות מצבו הקשה של היישוב היהודי בראשית מלחמת העצמאות, ניצחה ישראל במלחמה.

הסבר את הגורמים לניצחון זה. (13 נקודות)

/המשך בעמוד 9/

15. העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם

- א.** בקרב היסטוריונים יש דעות שונות בנוגע לשיקולים שהשפיעו על ההחלטה של בריטניה להעביר את הדיון בשאלת ארץ-ישראל לאו"ם.
- יש הטוענים שהחלטה זו הושפעה בעיקר משיקולים הנוגעים למצבה ולמעמדה של בריטניה לאחר מלחמת העולם השנייה.
- אחרים טוענים שלמאבק של היישוב היהודי בבריטים היה משקל מכריע בהחלטה זו.
- הצג את עמדתך בעניין זה, ונמק אותה. בתשובתך התבסס על עובדות היסטוריות.
- (13 נקודות)
- ב.** הצג את עיקרי התוכן של החלטת האו"ם שהתקבלה בכ"ט בנובמבר 1947.
- הסבר קושי אחד הנובע מתוכן ההחלטה, מנקודת המבט של היישוב היהודי.
- (12 נקודות)

16. הקמת המדינה והקמת צה"ל

- א.** הסבר שני שיקולים של דוד בן גוריון להכריז על הקמת המדינה ביום ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948), ושני שיקולים לדחיית הכרזה זו למועד מאוחר יותר. (15 נקודות)
- ב.** מה היו המניעים של בן גוריון בהחלטתו לפרק את האצ"ל ואת הלח"י ואת מטה הפלמ"ח? מה היו ההשפעות של צעדים אלה? (10 נקודות)

פרק רביעי — סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 17-20.

17. מקור — תהליך הדה־קולוניזציה

א. מהו תהליך הדה־קולוניזציה? הסבר שני גורמים שהביאו לתהליך זה. (10 נקודות)

ב. הסבר שני גורמים שהשפיעו על היחס אל היהודים בארצות האסלאם, ובאים לידי ביטוי

בקטע שלפניך.

על פי מה שלמדת, הצג דרך תגובה אחת של היהודים ליחס זה. (15 נקודות)

שני תהליכים מרכזיים מאפיינים את העולם הערבי בשנים אלה [שנות ה־40 עד אמצע שנות ה־60 של המאה ה־20]: האחד הוא תהליך הדה־קולוניזציה, והשני הוא התגברות המגמות שחידשו מסורות של אחדות כלל ערבית מתקופת הח'ליפים והכיבושים הגדולים של האסלאם בימי הביניים. משמעותן הפוליטית המידית של מגמות אלה הייתה איחוד הכוחות הערביים למאבק נגד הישות הציונית באופן ישיר, ונגד המערב באופן עקיף.

שני התהליכים האלה היו קשורים קשר ישיר בהתפתחויות הפנימיות בכל אחת מן המדינות, שעיקרן השלטת צביון ערבי במדינה והתנערות מההשפעות של הקולוניאליזם. תהליכים אלה החלו עוד קודם להקמתה של מדינת ישראל אך קיבלו משנה תאוצה לאחר הקמתה.

(מעובד על פי ח' סעדון [עורך], בגלוי ובסתר — העליות הגדולות מארצות האסלאם

(1948-1967), יד בן־צבי, תש"ס, עמ' 14)

18. עלייה וקליטה בשנות ה-50 וה-60

- א. הצג שני קשיים שעמדו לפני מדינת ישראל בעקבות העלייה הגדולה של שנות ה-50, והסבר את תרומתה של עלייה זו למדינת ישראל בשני תחומים. (15 נקודות)
- ב. הצג את אירועי ואדי סאליב, והסבר את השפעתם על החברה בישראל. (10 נקודות)

19. עיצוב זיכרון השואה במדינת ישראל

- א. הצג אחד מן החוקים שנחקקו בישראל בשנות ה-50, ועיצבו את זיכרון השואה, והסבר כיצד חוק זה תרם לעיצוב זיכרון השואה. (10 נקודות)
- ב. הצג שני שינויים ביחס של החברה בישראל לניצולי השואה בשנות ה-60 וה-70, והסבר גורם אחד לאחד מן השינויים האלה. (15 נקודות)

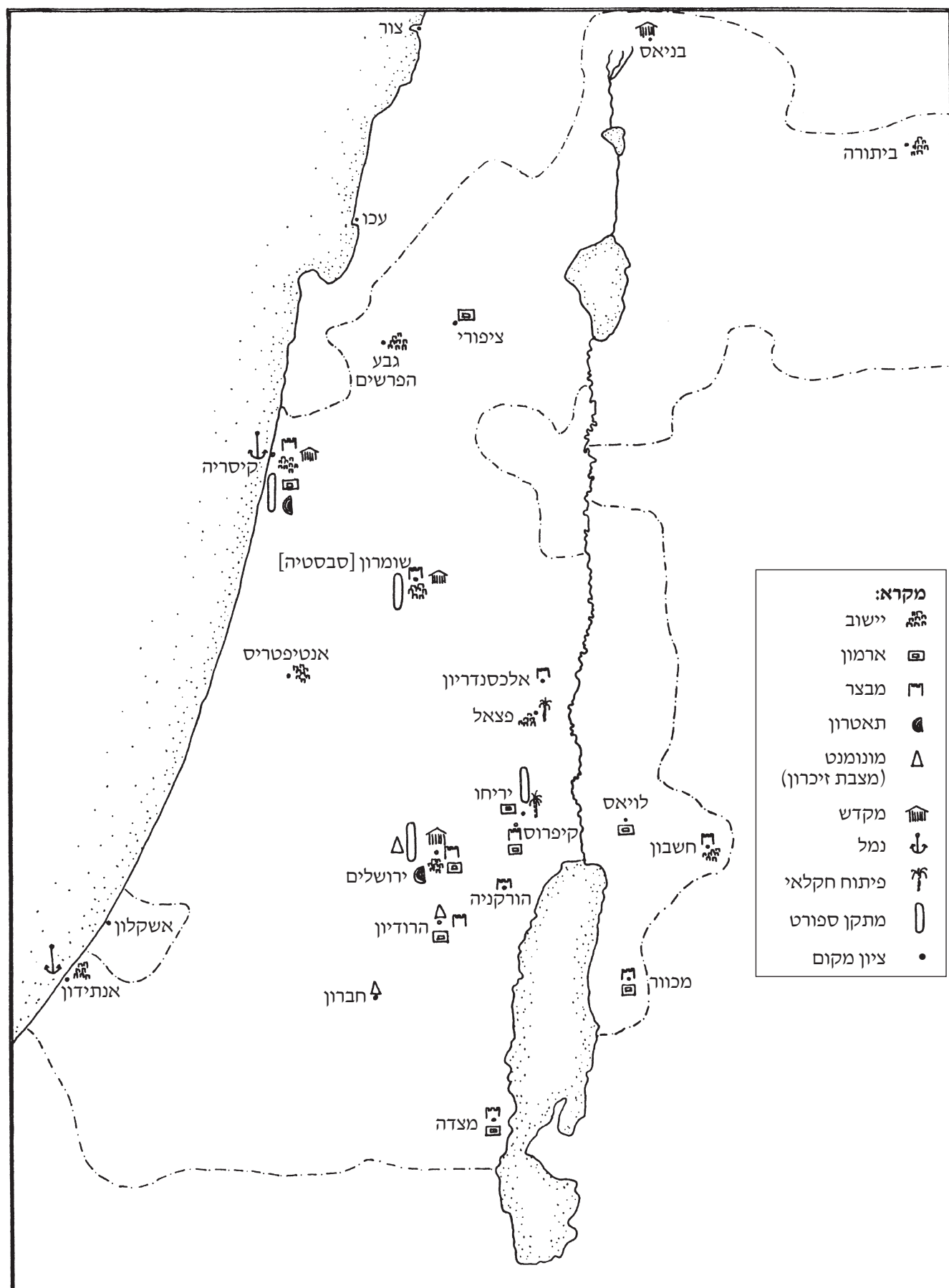
20. תפיסת ה"רב תרבותיות"

- א. הסבר שלושה גורמים למעבר מתפיסת "כור ההיתוך" לתפיסת ה"רב תרבותיות":
גורם אחד שקשור לתהליכים שהתרחשו בעולם, ושני גורמים הקשורים לתהליכים שהתרחשו במדינת ישראל. (17 נקודות)
- ב. הסבר מהי תפיסת ה"רב תרבותיות", והצג שני ביטויים מתחומים שונים למימוש של תפיסה זו במדינת ישראל. (8 נקודות)

בהצלחה!

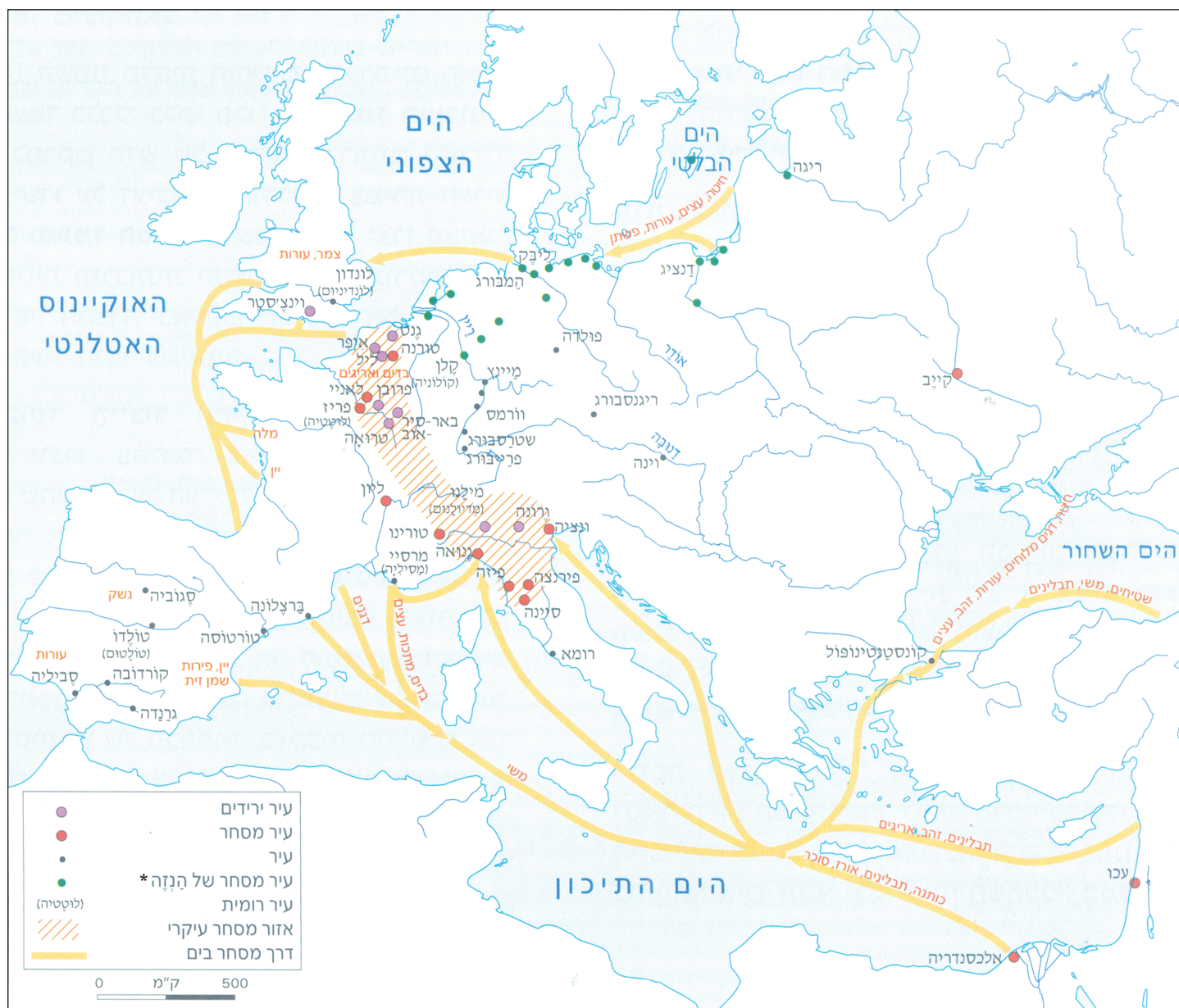
זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח א: מפה לשאלה 1 — מפעלי הבנייה והפיתוח של הורדוס

(ש' פישר [עורך], החברה היהודית בימי הבית השני, המכון לחינוך יהודי יוצר, 1991, עמ' 203)

נספח ב: מפה לשאלות 7,4 — ערים באירופה בימי הביניים (המאה ה-13)

* הנזה — ברית ערי מסחר

(ד' סורוצקין וח' פדיה, מסעות בזמן — ערים וקהילות, מט"ח, 2008, עמ' 36)